

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 16ης Νοεμβρίου 1994*

Στην υπόθεση T-451/93,

San Marco Impex Italiana SA, εταιρία ιταλικού δικαίου, με έδρα τη Μοντένα της Ιταλίας, εκπροσωπούμενη από τη Lucette Defalque, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο τα γραφεία Alex Schmitt, 62, Avenue Guillaume,

ενάγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους Hans Peter Hartvig, νομικό σύμβουλο, και Claire Bury, εθνικό δημόσιο υπάλληλο απεσπασμένο στην υπηρεσία της Επιτροπής, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γ. Κρεμλή, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής, Centre Wagner, Kirchberg,

εναγομένης,

που έχει ως αντικείμενο αγωγή αποζημίωσης, δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, για την αποκατάσταση της ζημίας

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

την οποία υπέστη η ενάγουσα σε σχέση προς τη σύμβαση δημοσίων έργων την οποία συνήψε με την Κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Σομαλίας,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Καλογερόπουλο, Πρόεδρο, D. P. M. Barrington και K. Lenaerts, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 8ης Ιουλίου 1994,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών

1 Στις 3 Μαρτίου 1987, η Επιτροπή, ενεργούσα για λογαριασμό της Κοινότητας, συνήψε με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Σομαλίας χρηματοδοτική συμφωνία, με την οποία δέχθηκε να χρηματοδοτήσει ένα σχέδιο της Κυβερνήσεως της Σομαλίας για τη σχεδίαση και την κατασκευή πέντε γεφυρών στον ποταμό Shebelli και μίας γέφυρας στον ποταμό Juba, καθώς και την κατασκευή των συναφών

οδών προσπελάσεως. Η συμφωνία αυτή συνήφθη στο πλαίσιο της Δεύτερης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ, η οποία υπογράφηκε στη Λομέ στις 31 Οκτωβρίου 1979 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/022, σ. 104, στο εξής: Δεύτερη Σύμβαση της Λομέ), τα δε κεφάλαια χορηγήθηκαν από το πέμπτο Ευρωπαϊκό Ταμείο Αναπτύξεως (στο εξής: ΕΤΑ).

- 2 Κατόπιν της προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, η ενάγουσα, San Marco Imprex Italiana SA, υπέβαλε, στις 7 Μαΐου 1987, προσφορά ύψους 3 685 623 ECU. Στις 18 Φεβρουαρίου 1988, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως της Σομαλίας πληροφόρησε την ενάγουσα ότι η προσφορά της είχε γίνει δεκτή. Στις 22 Φεβρουαρίου 1988, συνήφθη σύμβαση μεταξύ της ενάγουσας και του Υπουργού Εξωτερικών της Σομαλίας, ενεργούντος υπό την ιδιότητα του εθνικού διατάκτη, για λογαριασμό του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως της Σομαλίας. Η σύμβαση αυτή θεωρήθηκε από τον εκπρόσωπο της Επιτροπής στη Σομαλία (στο εξής: εκπρόσωπος) και από την Consulint International, εταιρεία συμβούλων μηχανικών, στην οποία η Κυβέρνηση της Σομαλίας ανέθεσε την επίβλεψη της εκτελέσεως των εργασιών.
- 3 Η σύμβαση είναι «μικτή»: η τιμή της κατασκευής του άνω τμήματος των γεφυρών θα καταβαλλόταν με τη μέθοδο της «αποδόσεως» (οι εργασίες θα εξοφλούνταν βάσει της τιμής κόστους προσαυξανομένης κατά ένα ποσό αντιπροσωπεύον το κέρδος), ενώ το υπόλοιπο της τιμής της συμβάσεως θα καταβαλλόταν με τη μέθοδο της «τιμής μονάδας» (κατά την οποία οι εργασίες ή οι υπηρεσίες αναλύονται σε χωριστές παροχές και καθορίζεται μια τιμή μονάδας για κάθε μία από τις παροχές). Η τιμή μονάδας συνομολογείται κατά τη σύναψη της συμβάσεως και η τιμή της συμβάσεως εξαρτάται από τις πραγματι χρησιμοποιηθείσες ποσότητες. Όσον αφορά τα υλικά του υποστρώματος για τις έξι οδούς προσπελάσεως, ο προϋπολογισμός των ποσοτήτων στον οποίο προέβη η ενάγουσα καθορίζει, για κάθε οδό, τιμή μονάδος 4,5 ECU/m³, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς σε απόσταση μη υπερβαίνουσα τα 5 χιλιόμετρα. Ο προϋπολογισμός προβλέπει επίσης τιμή μονάδας 0,07 ECU/m³ για κάθε χιλιόμετρο μεταφοράς των υλικών του υποστρώματος πέραν της αποστάσεως των 5 χιλιομέτρων.
- 4 Η σύμβαση όριζε ότι οι πληρωμές θα γίνονταν τόσο στο τοπικό νόμισμα όσο και σε συνάλλαγμα σε αναλογία 12/88 αντιστοίχως. Όλες οι πληρωμές σε

τοπικό νόμισμα έπρεπε να εγκρίνονται από τον εθνικό διατάκτη, να θεωρούνται από τον εκπρόσωπο της Επιτροπής και να διενεργούνται επιτόπου μέσω τράπεζας. Οι πληρωμές σε συνάλλαγμα έπρεπε να εγκρίνονται από τον εθνικό διατάκτη, να θεωρούνται από τον εκπρόσωπο και να διενεργούνται μέσω της Επιτροπής στις Βρυξέλλες.

- 5 Τα έργα άρχισαν τον Μάιο του 1988.
- 6 Με έγγραφο της 6ης Νοεμβρίου 1988, η Consulint ενημέρωσε το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγασίας σχετικά με τις δυσκολίες που είχαν ανακύψει όσον αφορά την εξεύρεση, σχετικά πλησίον των εργοταξίων, ενός από τα υλικά του υποστρώματος για την κατασκευή των οδών προσπελάσεως. Προς επίλυση του προβλήματος, η Consulint πρότεινε την τροποποίηση της συνθέσεως των υλικών του υποστρώματος για τέσσερις από τις έξι εν λόγω οδούς, πράγμα το οποίο συνεπαγόταν αύξηση της τιμής μονάδας από 4,5 ECU/m³ σε 14,3 ECU/m³. Η εν λόγω εταιρία εκτιμούσε ότι αυτή η αύξηση θα συνεπαγόταν, για τις τέσσερις οδούς που αφορούσε, προσαύξηση του όλου κόστους κατά 200 000 ECU περίπου. Για τις δύο άλλες οδούς, το έγγραφο ανέφερε ότι οι μηχανικοί μελετούσαν «μια άλλη τεχνική λύση, ικανοποιητική τόσο από τεχνικής όσο και από χρηματοδοτικής απόψεως». Αντίγραφο του εγγράφου αυτού απεστάλη στον εκπρόσωπο της Επιτροπής, ο οποίος το παρέλαβε αυθημερόν.
- 7 Στις 2 Ιανουαρίου 1989, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγασίας απευθύνθηκε εγγράφως στην Consulint εγκρίνοντας τις διάφορες προτάσεις όσον αφορά το σχέδιο, συμπεριλαμβανομένων των προτεινομένων τροποποιήσεων της δομής του υποστρώματος των οδών προσπελάσεως λόγω της αδυναμίας εξασφάλισης των καταλλήλων υλικών. Το έγγραφο κατέληγε ως εξής: «παρακαλούμε να μελετήσετε και να προτείνετε τεχνικές λύσεις οι οποίες θα επιτρέψουν περιορισμό της εκτάσεως των εργασιών, ούτως ώστε να μην υπάρξει υπέρβαση του διαθέσιμου προϋπολογισμού. Παρακαλούμε, επίσης, να προβείτε στον υπολογισμό του τελικού κόστους του σχεδίου, το οποίο θα πρέπει να υποβληθεί προς έγκριση — εφόσον απαιτείται έγκριση — στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων». Αντίγραφο του εγγράφου αυτού απεστάλη στον εκπρόσωπο.

- 8 Με έγγραφο της 15ης Φεβρουαρίου 1989, ο εκπρόσωπος επέστησε την προσοχή του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως στο γεγονός ότι είχε αρνηθεί να θεωρήσει δύο τιμολόγια, τα οποία περιείχαν αναθεώρηση των τιμών για ορισμένα υλικά (τσιμέντο, χάλυβα, ασφαλτο και καύσιμα), με την αιτιολογία ότι οι αναθεωρήσεις αυτές βασιζόνταν απλώς σε τιμολόγια και δεν αποτελούσαν απόδειξη ότι είχε σημειωθεί αύξηση των τιμών της αγοράς. Τόνισε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 79, παράγραφος 1, σημείο iii, των Ειδικών Όρων της σύμβασης, αναθεωρήσεις τιμών επιτρέπονταν μόνον εφόσον αποδεικνυόταν ότι είχε σημειωθεί αύξηση των τιμών της αγοράς και ότι τα επίμαχα υλικά πράγματι χρησιμοποιήθηκαν για το έργο.
- 9 Με έγγραφα της 20ής Φεβρουαρίου και της 9ης Μαρτίου 1989, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής απευθύνθηκε εγγράφως στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως αναφερόμενος στην αύξηση του κόστους των εργασιών γενικώς και επεσήμανε ότι, προτού αναληφθούν πρόσθετες δαπάνες, ήταν απαραίτητη η λήψη της εγκρίσεως της Επιτροπής και του εθνικού διατάκτη.
- 10 Με έγγραφο της 25ης Απριλίου 1989, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως ζήτησε από τον εθνικό διατάκτη να εξουσιοδοτήσει τον εκπρόσωπο της Επιτροπής να ζητήσει πρόσθετη χρηματοδότηση ύψους 1 615 000 ECU για το σχέδιο, προκειμένου να αντιμετωπισθούν, μεταξύ άλλων, η αύξηση της τιμής ορισμένων συστατικών του έργου (τσιμέντο, χάλυβας, καύσιμα, εργατικά) και οι δυσκολίες που είχαν ανακύψει λόγω της ακαταλληλότητας ενός υλικού του υποστρώματος των οδών προσπελάσεως.
- 11 Με έγγραφο της 8ης Μαΐου 1989, ο εθνικός διατάκτης πληροφόρησε το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγάσεως ότι αρνείτο να ζητήσει πρόσθετη χρηματοδότηση με την αιτιολογία, μεταξύ άλλων, ότι για οποιαδήποτε αύξηση τιμής ικανή να προκαλέσει αύξηση του κόστους του σχεδίου έπρεπε να έχει ζητηθεί εκ των προτέρων έγκριση του εκπροσώπου της Επιτροπής και του εθνικού διατάκτη. Αντίγραφο του εγγράφου αυτού απεστάλη στον εκπρόσωπο.

- 12 Με υπηρεσιακό σημείωμα της 14ης Ιουνίου 1989, ο εκπρόσωπος ζήτησε από τη Γενική Διεύθυνση Αναπτύξεως της Επιτροπής να προβεί στις απαραίτητες προπαρασκευαστικές ενέργειες για την περίπτωση που ο εθνικός διατάκτης θα δεχόταν να υποβάλει αίτηση πρόσθετης χρηματοδότησεως. Τόνισε ότι θεωρούσε ότι η εκ μέρους της ενάγουσας εκτέλεση των εργασιών ήταν υψηλού επιπέδου και ότι η αύξηση του κόστους φαινόταν να δικαιολογείται από καθαρά τεχνικούς λόγους. Ο εκπρόσωπος διευκρίνισε επίσης ότι το πρόσθετο κόστος οφειλόταν κυρίως στην απόφαση τροποποιήσεως της δομής των γεφυρών, στην αύξηση της τιμής μονάδας των υλικών του υποστρώματος, στην ανάγκη αλλαγής της τοποθεσίας οριομένων γεφυρών και σε αλλαγές που κατέστησαν αναγκαίες λόγω της διαβρώσεως του εδάφους και της εφαρμογής ενός αρδευτικού προγράμματος.
- 13 Στις 10 Αυγούστου 1989, ο εθνικός διατάκτης υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση πρόσθετης χρηματοδότησεως ύψους 750 000 ECU. Η αίτηση απευθυνόταν προς την Επιτροπή στην οποία διαβιβάστηκε με έγγραφο του εκπροσώπου, της 23ης Αυγούστου 1989.
- 14 Στις 28 Αυγούστου 1989, προεξοφλώντας τη χορήγηση της πρόσθετης χρηματοδότησεως, η υπηρεσία αυτοκινητοδρόμων υπέβαλε στον εθνικό διατάκτη προς έγκριση μια Προσθήκη αριθ. 1 στη σύμβαση, την οποία είχε συντάξει η Consulint. Η προσθήκη υπεγράφη από την ενάγουσα, τον εθνικό διατάκτη και το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και απεστάλη στον εκπρόσωπο της Επιτροπής προς θεώρηση.
- 15 Στις 18 Δεκεμβρίου 1989, ο εκπρόσωπος πληροφορήθηκε με τηλετύπημα ότι η Επιτροπή είχε δεχθεί να χορηγήσει πρόσθετη χρηματοδότηση ύψους 750 000 ECU. Ο εκπρόσωπος ενημέρωσε τον εθνικό διατάκτη σχετικά με την απόφαση αυτή με έγγραφο της 21ης Δεκεμβρίου 1989.
- 16 Με έγγραφο της 25ης Δεκεμβρίου 1989, η υπηρεσία αυτοκινητοδρόμων πληροφορήθηκε την Consulint ότι «η Προσθήκη αριθ. 1 (πρόσθετη χρηματοδότηση) εγκρίθηκε». Η Consulint έστειλε, στις 27 Δεκεμβρίου 1989, αντίγραφο του εγγράφου αυτού στην ενάγουσα, αναφέροντας ότι η πρόσθετη χρηματοδότηση ύψους 750 000 ECU είχε εγκριθεί «σύμφωνα με τους όρους της Προσθήκης αριθ. 1».

- 17 Με έγγραφο της 6ης Φεβρουαρίου 1990, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής γνωστοποίησε στην υπηρεσία αυτοκινητοδρόμων ότι δεν μπορούσε να θεωρήσει την προσθήκη που του είχε υποβληθεί. Προτείνει τροποποίηση της προσθήκης και την υπέβαλε προς υπογραφή αναφέροντας τα εξής: «Εσωκλείω αντίγραφα της προτεινομένης προσθήκης και, προς διευθέτηση του ζητήματος, θα σας παρακαλούσα να μου την επιστρέψετε το συντομότερο δυνατόν υπογεγραμμένη και θεωρημένη από τον εθνικό διατάκτη του ΕΤΑ.»
- 18 Το αναθεωρημένο κείμενο της προσθήκης υπογράφηκε από την ενάγουσα στις 10 Φεβρουαρίου 1990, από το Υπουργείο Δημοσίων Έργων στις 7 Φεβρουαρίου 1990 και από τον εθνικό διατάκτη στις 17 Φεβρουαρίου 1990 και, κατόπιν, απεστάλη στον εκπρόσωπο, ο οποίος το παρέλαβε την 1η Μαρτίου 1990.
- 19 Την 1η Μαρτίου 1990, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής απευθύνθηκε εγγράφως στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων πληροφορώντας το ότι ηρνείτο να θεωρήσει την προσθήκη, ουσιαστικά με την αιτιολογία ότι η ενάγουσα δεν εδικαιούτο αναθεώρηση των τιμών για τα υλικά του υποστρώματος. Με άλλο έγγραφο της ίδιας ημέρας, το οποίο επίσης απηύθυνε προς το Υπουργείο Δημοσίων Έργων, ο εκπρόσωπος τόνισε ότι, πέραν του ζητήματος της συστάσεως των υλικών του υποστρώματος, ανέμενε από την ενάγουσα να του αιτιολογήσει τις αναθεωρήσεις των τιμών για το τσιμέντο (+ 50 %) και τον χάλυβα (+ 60 %). Αυτός ήταν ένας ακόμη λόγος για τον οποίο δεν μπορούσε να θεωρήσει την προσθήκη.
- 20 Στις 6 Ιουνίου 1990, ο εκπρόσωπος, αφού συμβουλευθήκε τη Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής, ενημέρωσε τον εθνικό διατάκτη σχετικά με την τελική θέση του ΕΤΑ όσον αφορά την αύξηση της τιμής μονάδας των υλικών του υποστρώματος και την αναθεώρηση των τιμών ορισμένων άλλων υλικών. Κατά την άποψη του ΕΤΑ, η αύξηση της τιμής μονάδας των υλικών του υποστρώματος απαγορευόταν από τη σύμβαση, καθόσον οι υποβάλλοντες προσφορά ήταν υποχρεωμένοι να ελέγξουν κατά πόσον ήταν διαθέσιμα τα υλικά προτού

υποβάλουν την προσφορά τους. Οι άλλοι διαγωνιζόμενοι υπέβαλαν ενδεχομένως υψηλότερες προσφορές ακριβώς διότι είχαν προβεί στη σωστή εκτίμηση των τοπικών συνθηκών. Οι αιτήσεις αναθεωρήσεως των τιμών, οι οποίες υποβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 79 των Γενικών Όρων, πρέπει να θεμελιώνονται σε λόγους αναφερόμενους στις τιμές της αγοράς του τόπου καταγωγής.

- 21 Με έγγραφο της 7ης Ιουνίου 1990, ο εθνικός διατάκτης πληροφόρησε το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Στεγασίας ότι συμφωνούσε πλήρως με τη γνώμη που είχαν εκφράσει οι υπηρεσίες της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσον αφορά την πληρωμή των αναθεωρημένων τιμών στην ενάγουσα. Αντίγραφο του εγγράφου αυτού εστάλη στον εκπρόσωπο.
- 22 Τον Δεκέμβριο του 1990 εξερράγη στη Σομαλία εμφύλιος πόλεμος. Τον Ιανουάριο του 1991, η Αντιπροσωπεία της Επιτροπής έκλεισε.
- 23 Με έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1991, ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Αναπτύξεως της Επιτροπής απευθύνθηκε εγγράφως στην ενάγουσα υπό την ιδιότητά του ως κύριου διατάκτη του ΕΤΑ — της τελικώς υπεύθυνης αρχής, κατά το άρθρο 121, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Λομέ, για τη διαχείριση των πόρων του ΕΤΑ — και την πληροφόρησε ότι είχε αναλάβει προσωρινώς τα καθήκοντα του εθνικού διατάκτη, βάσει του άρθρου 60 του δημοσιονομικού κανονισμού που είχε εφαρμογή στο πέμπτο ΕΤΑ, δεδομένου ότι θεωρούσε ότι ο εθνικός διατάκτης δεν ήταν πλέον σε θέση να ασκήσει τα καθήκοντά του. Υπό την ιδιότητά του αυτή, ο κύριος διατάκτης πληροφόρησε την ενάγουσα ότι, δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων, κατήγγελλε τη σύμβαση από 1ης Μαρτίου 1991. Κάλεσε επίσης την ενάγουσα να καθορίσει τις απαιτήσεις της για τις πραγματοποιηθείσες έως τις 28 Φεβρουαρίου 1991 εργασίες.

- 24 Το άρθρο 60 του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στο πέμπτο ΕΤΑ (ΕΕ 1981, L 101, σ. 12), στο οποίο παρέπεμπε η πρώτη παράγραφος του εν λόγω εγγράφου, ορίζει τα εξής:

«Όταν ο κύριος διατάκτης του ΕΤΑ λαμβάνει γνώση καθυστερήσεων στην πορεία των διαδικασιών των σχετικών με τα χρηματοδοτούμενα από το ΕΤΑ σχέδια, παίρνει όλα τα πρόσφορα μέτρα για την αντιμετώπιση της καταστάσεως.

Όταν έχουν εκπληρωθεί οι παροχές και εάν, για έναν οποιονδήποτε λόγο, η παράταση μιας καθυστέρησης στην εκκαθάριση, την εντολή πληρωμής ή την πληρωμή συνεπάγεται δυσκολίες που μπορούν να δημιουργήσουν αμφιβολίες όσον αφορά την πλήρη εκτέλεση της συμβάσεως ή του συμβολαίου, ο κύριος διατάκτης μπορεί να πάρει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να τερματισθούν οι δυσκολίες αυτές, να αντιμετωπισθούν, αν υπάρχει λόγος, οι οικονομικές συνέπειες της καταστάσεως που δημιουργήθηκε μ' αυτό τον τρόπο και, γενικότερα, να παράσχει τη δυνατότητα περατώσεως του ή των σχεδίων, με τους καλύτερους οικονομικούς όρους. Γνωστοποιεί τα μέτρα αυτά, εντός ευλόγου προθεσμίας, στον εθνικό διατάκτη. Αν πραγματοποιηθούν μ' αυτό τον τρόπο πληρωμές στον δικαιούχο της συμβάσεως ή του συμβολαίου ευθέως από την Επιτροπή, η Κοινότητα υποκαθίσταται αυτοδικαίως στις αντίστοιχες απαιτήσεις του δικαιούχου αυτού έναντι των εθνικών αρχών.»

- 25 Το άρθρο 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων, στο οποίο επίσης παρέπεμπε το έγγραφο αυτό, προβλέπει ότι όταν η διοίκηση διατάσσει μονομερώς την οριστική παύση της εκτελέσεως της συμβάσεως, η σύμβαση αυτή λύεται αυτομάτως, ο δε εργολήπτης δικαιούται αποζημιώσεως για οποιαδήποτε ζημία την οποία του προξένησε η μη οφειλόμενη σε υπαιτιότητά του λύση της συμβάσεως.

- 26 Με έγγραφο της 22ας Μαρτίου 1991, η M. A. Young Associates, Chartered Surveyors, πληροφόρησε την Επιτροπή ότι επρόκειτο να προβεί, για λογαριασμό

της ενάγουσας, σε λεπτομερή εκτίμηση των αμέσων ζημιών και δαπανών που είχε προκαλέσει η ματαίωση των εργασιών.

- 27 Με έγγραφο της 19ης Δεκεμβρίου 1991 και της 10ης Ιανουαρίου 1992, οι δικηγόροι της ενάγουσας πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι ο πίνακας των ζητούμενων ποσών δεν είχε ακόμα καταρτιστεί και ζήτησαν την άμεση εξόφληση των μη εξοφληθέντων τιμολογίων.
- 28 Με έγγραφο της 7ης Φεβρουαρίου 1992, οι δικηγόροι της ενάγουσας διαβίβασαν στην Επιτροπή πλήρη πίνακα των ζητούμενων ποσών, τα οποία ανέρχονταν συνολικά σε 4 389 498,40 ECU. Ο πίνακας διαιρείται σε πέντε μέρη: στο πρώτο μέρος αναφέρονται τα μη εξοφληθέντα τιμολόγια, στο δεύτερο και το τρίτο αναφέρονται τα ποσά που απαιτεί η ενάγουσα βάσει του από 1ης Μαρτίου 1991 εγγράφου της Επιτροπής, το δε τέταρτο και πέμπτο μέρος αφορούν τους τόκους.
- 29 Με έγγραφο της 15ης Απριλίου 1992, η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα των δικηγόρων της ενάγουσας, προβάλλοντας, κατ' ουσίαν, ως αιτιολογία ότι ήταν πρακτικώς αδύνατος ο έλεγχος της ακρίβειας των ζητούμενων ποσών, ότι ορισμένα σημεία αμφισβητούνταν από την Κυβέρνηση της Σομαλίας, ότι τα ζητούμενα ποσά υπερέβαιναν κατά πολύ τα διαθέσιμα κεφάλαια και ότι ο κύριος διατάκτης, ενεργώντας για λογαριασμό του εθνικού διατάκτη, είχε περιορισμένη εντολή κατά το άρθρο 60 του δημοσιονομικού κανονισμού.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 30 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 7 Ιουλίου 1992, η ενάγουσα άσκησε την υπό κρίση αγωγή αποζημιώσεως. Η έγγραφη δια-

δικασία ενώπιον του Δικαστηρίου περατώθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 1993 με την κατάθεση του υπομνήματος ανταπαντήσεως. Κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος, την 1η Αυγούστου 1993, της αποφάσεως 93/350/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1993, που τροποποίησε την απόφαση 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η υπόθεση διαβιβάστηκε στο Πρωτοδικείο με Διάταξη του Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1993.

31 Η ενάγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

να καταδικάσει την Επιτροπή στην καταβολή:

— συνολικού ποσού 4 389 498,40 ECU·

— τόκων 8 % από της ημερομηνίας ασκήσεως της υπό κρίση αγωγής·

— των δικαστικών εξόδων, συμπεριλαμβανομένης της δικηγορικής αμοιβής.

32 Η εναγομένη ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την αγωγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την ενάγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Πρώτη αιτίαση: μη εξόφληση ορισμένων τιμολογίων*Τα επιχειρήματα των διαδίκων*

- 33 Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι ο εκπρόσωπος, αρνούμενος να θεωρήσει τα εν λόγω τιμολόγια, υπέπεσε σε τέσσερα πταίσματα εξωσυμβατικής φύσεως για τα οποία ευθύνεται η Επιτροπή δυνάμει του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΟΚ.
- 34 Το πρώτο πταίσμα που επικαλείται η ενάγουσα συνίσταται στο ότι ο εκπρόσωπος ενήργησε καθ' υπέρβαση των εξουσιών του. Η ενάγουσα θεωρεί ότι, σύμφωνα με την κατανομή των εξουσιών την οποία προβλέπει η Δεύτερη Σύμβαση της Λομέ, δεν εναπόκειται στον εκπρόσωπο να ελέγχει τις λεπτομέρειες των ποσών που ζητούνται με τιμολόγια που έχουν βεβαιωθεί από τον σύμβουλο μηχανικό και ως προς τα οποία ο εθνικός διατάκτης έχει εκδώσει εντολές πληρωμής. Και τούτο διότι η Επιτροπή δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση έργου και διότι οι εξουσίες της περιορίζονται στην προπαρασκευή και τη λήψη των αποφάσεων χρηματοδότησης, στην επιτήρηση της διαδικασίας του διαγωνισμού, στην επίβλεψη της όλης εκτελέσεως των εργασιών και της ορθής εφαρμογής της διαδικασίας και, εν ανάγκη, στη διαμεσολάβηση. Εν πάση περιπτώσει, η ενάγουσα θεωρεί ότι οι αρνήσεις θεωρήσεως των τιμολογίων στην υπό κρίση περίπτωση ήταν αδικαιολόγητες.
- 35 Το δεύτερο πταίσμα που επικαλείται η ενάγουσα συνίσταται στο ότι ο εκπρόσωπος ενήργησε κατά παράβαση καθήκοντος. Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, οποιαδήποτε απόφαση και αν λάβει αρχικά ο εκπρόσωπος ως προς το αν οι δαπάνες των οποίων ζητείται η απόδοση με τα αμφισβητούμενα τιμολόγια μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΑ, η απόφαση του κύριου διατάκτη για τη χρηματοδότηση των δαπανών καθ' υπέρβαση του σχεδίου είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία υποχρεώσεως της Επιτροπής να καλύψει τις δαπάνες αυτές, ανεξαρτήτως της μορφής της συμπληρωματικής συμφωνίας την οποία κατήρτισαν οι συμβαλλόμενοι. Απαντώντας στο επιχείρημα της Επιτροπής ότι η υποχρέωση χορηγήσεως προσθέτων πόρων είχε αναληφθεί μόνον έναντι της Λαϊκής Δημοκρατίας της Σομαλίας και όχι έναντι του εργολήπτη, η ενάγουσα

υποστηρίζει επίσης ότι, σύμφωνα με αρχή ισχύουσα σε όλα τα κράτη μέλη, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει από τους οφειλέτες του οφειλέτη του τα ποσά που αυτοί οφείλουν στον τελευταίο. Η τήρηση της αρχής της ασφάλειας δικαίου συνεπαγόταν υποχρέωση της Επιτροπής να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να εξαλείψει τις καθυστερήσεις των πληρωμών.

36 Το τρίτο πταίσμα συνίσταται στο ότι η Επιτροπή ενήργησε κατά παράβαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, με τον τρόπο που η Επιτροπή, αφενός, χορήγησε πρόσθετους πόρους για τη χρηματοδότηση των αλλαγών που είχε ζητήσει ο εθνικός διατάκτης και, αφετέρου, τροποποίησε την Προσθήκη αριθ. 1 και την υπέβαλε προς υπογραφή, η ενάγουσα μπορούσε ευλόγως να προσδοκά ότι η Επιτροπή θα υπέγραφε την Προσθήκη της συμβάσεως και θα πλήρωνε τα σχετικά τιμολόγια.

37 Το τέταρτο πταίσμα που επικαλείται η ενάγουσα συνίσταται στην πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής. Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, εφόσον ο κύριος διατάκτης είχε λάβει την απόφαση της χορηγήσεως προσθέτων πόρων και εφόσον όλοι οι λοιποί συμβαλλόμενοι είχαν υπογράψει την Προσθήκη αριθ. 1 με τους όρους της Επιτροπής, η Επιτροπή είχε την υποχρέωση να οργανώσει τις υπηρεσίες της κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίσει ότι η προσθήκη θα υπογραφεί από αυτήν την ίδια και ότι τα τιμολόγια που αφορούσαν τις εν λόγω εργασίες θα πληρωθούν σύμφωνα με τους όρους της προσθήκης. Η αντίθετη προς τα ανωτέρω συμπεριφορά της μαρτυρεί πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών της.

38 Όσον αφορά το πρώτο πταίσμα που η ενάγουσα προσάπτει στον εκπρόσωπο, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ενήργησε εντός των πλαισίων των εξουσιών που της απονέμει η Σύμβαση και ότι ο εκπρόσωπός της μπορούσε νομίμως να αρνηθεί να θεωρήσει την προσθήκη εφόσον έκρινε ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως. Άλλως, θα υπονομευόταν η ικανότητα της Επιτροπής να εξασφαλίζει την προστασία των πόρων του ΕΤΑ.

- 39 Όσον αφορά τον ισχυρισμό περί μη εκτέλεσεως καθήκοντος, η Επιτροπή αναφέρει ότι δεν την συνέδεε άμεση συμβατική σχέση με την ενάγουσα. Δεν αρνείται μεν ότι έλαβε μια αρχική απόφαση χορηγήσεως πρόσθετης χρηματοδοτήσεως, θεωρεί όμως ότι πράττοντας αυτό ανέλαβε υποχρέωση μόνον έναντι της Κυβερνήσεως της Σομαλίας. Εν πάση περιπτώσει, μια αρχική δέσμευση του είδους αυτού δεν μπορεί να δημιουργήσει υποχρέωση πληρωμής τιμολογίων τα οποία δεν καλύπτονται από τη Χρηματοδοτική Συμφωνία. Η Επιτροπή εκφράζει αμφιβολίες ως προς το αν η ενάγουσα μπορεί να θεωρηθεί ως πισωτής της Κυβερνήσεως της Σομαλίας και, επομένως, να στραφεί άμεσα κατά της Επιτροπής ως οφειλέτη του οφειλέτη της. Εν πάση περιπτώσει, λόγω της κατονομής των εξουσιών και των ευθυνών την οποία θεσπίζει η Σύμβαση της Λομέ, τα χρέη της Κυβερνήσεως της Σομαλίας δεν μπορούν να μεταβιβαστούν στην Επιτροπή.
- 40 Όσον αφορά τον ισχυρισμό περί παραβιάσεως της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η Επιτροπή απαντά, πρώτον, ότι δεν την συνέδεε άμεση συμβατική σχέση με την ενάγουσα και ότι, αν οι τοπικές αρχές ζήτησαν την πραγματοποίηση προσθέτων εργασιών, το σχετικό αίτημα διατυπώθηκε στο πλαίσιο της συμβατικής σχέσεως η οποία συνέδεε τις τοπικές αρχές με την ενάγουσα. Προσθέτει ότι είχε ανέκαθεν εκφράσει την άποψή της σχετικά με τα τιμολόγια που αφορούσαν ορισμένες από τις πρόσθετες εργασίες και, επομένως, οι αρχές της Σομαλίας δεν μπορούσαν να θεωρούν δεδομένο ότι θα θεωρούσε την Προσθήκη αριθ. 1 με τη μορφή υπό την οποία αυτή της υποβλήθηκε.
- 41 Η Επιτροπή θεωρεί ότι με το επιχείρημα περί πλημμελούς οργανώσεως των διοικητικών υπηρεσιών της δεν προβάλλεται καμία συγκεκριμένη οργανωτική αδυναμία και δεν παρέχεται καμία σχετική απόδειξη. Εν πάση περιπτώσει, εφόσον δεν ήταν υποχρεωμένη να πληρώσει τα τιμολόγια, ουδεμία υποχρέωση υπείχε να κινητοποιήσει τις υπηρεσίες της προς διενέργεια της πληρωμής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 42 Στο πλαίσιο της πρώτης αιτιάσεώς της, η ενάγουσα ζητεί αποζημίωση προς αποκατάσταση της ζημίας την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη λόγω της αρνήσεως του εκπροσώπου να θεωρήσει ορισμένα τιμολόγια. Πρέπει να τονιστεί ότι, κατά την εξέταση του αιτήματος αυτού, το Πρωτοδικείο δεν θα προβεί σε καμία κρίση σχετικά με τυχόν συμβατική αξίωση της ενάγουσας προς αναζήτηση των ποσών των εν λόγω τιμολογίων. Αυτό αποτελεί ζήτημα το οποίο πρέπει να κριθεί στο πλαίσιο διαιτησίας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 132 και του Παραρτήματος XIII της Δεύτερης Συμβάσεως της Λομέ, και όχι από το Πρωτοδικείο, του οποίου η δικαιοδοσία, κατά το άρθρο 178 και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΟΚ, περιορίζεται στα ζητήματα της εξωσυμβατικής ευθύνης. Εν πάση περιπτώσει, από τη δικογραφία ενώπιον του Πρωτοδικείου προκύπτει σαφώς ότι δεν υφίσταται συμβατική σχέση μεταξύ της ενάγουσας και της Επιτροπής, η διαπίστωση δε αυτή είναι απολύτως σύμφωνη με την άποψη την οποία έχει διατυπώσει το Δικαστήριο και σύμφωνα με την οποία οι συμβάσεις δημοσίων έργων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑ πρέπει να θεωρούνται ως εθνικές συμβάσεις συναπτόμενες μόνο μεταξύ του κράτους ΑΚΕ και του εργολήπτη (υπόθεση 33/82, *Murri Frères κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1985, σ. 2759).
- 43 Ωστόσο, καιτοι δεν υφίσταται συμβατική σχέση μεταξύ της Επιτροπής και της ενάγουσας, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή μπορεί να υποχρεωθεί δυνάμει του άρθρου 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ να αποκαταστήσει τη ζημία την οποία υπέστησαν τρίτοι συνεπεία πράξεων στις οποίες προέβη ο εκπρόσωπός της κατά την άσκηση των καθηκόντων του (υπόθεση 118/83, *CMC κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1985, σ. 2325).
- 44 Συναφώς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Επιτροπή ευθύνεται προς αποκατάσταση της ζημίας την οποία υφίστανται οι εργολήπτες στο πλαίσιο συμβάσεων δημοσίων έργων χρηματοδοτούμενων από το ΕΤΑ συνεπεία παράνομης αρνήσεως του εκπροσώπου να θεωρήσει τιμολόγια που του υποβάλλουν οι εργολήπτες.

45 Στην υπό κρίση υπόθεση, η ενάγουσα διατείνεται ότι η άρνηση του εκπροσώπου να θεωρήσει τα τιμολόγια ήταν παράνομη και, προς υποστήριξη του ισχυρισμού της, επικαλείται τέσσερα συγκεκριμένα πταίσματα. Πρώτον, υποστηρίζει ότι ο εκπρόσωπος, αρνούμενος να θεωρήσει τα τιμολόγια, ενήργησε καθ' υπέρβαση των εξουσιών του· δεύτερον, θεωρεί ότι η άρνηση του εκπροσώπου να θεωρήσει τα τιμολόγια συνιστά παράβαση καθήκοντος· τρίτον, η ενάγουσα θεωρεί ότι προσδοκούσε δικαιολογημένα ότι θα θεωρούνταν τα τιμολόγια και, τέταρτον, υποστηρίζει ότι η άρνηση θεωρήσεως είναι αποτέλεσμα πλημμελούς οργανώσεως των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Το πρώτο πταίσμα: ο εκπρόσωπος, αρνούμενος να θεωρήσει τα τιμολόγια, ενήργησε καθ' υπέρβαση των εξουσιών του

46 Το επιχείρημα της ενάγουσας συνίσταται κυρίως στο ότι, σύμφωνα με την κατανομή των αρμοδιοτήτων την οποία προβλέπει η Δεύτερη Σύμβαση της Λομέ, οι εκπρόσωποι δεν είναι εξουσιοδοτημένοι να αρνούνται τη θεώρηση τιμολογίων τα οποία έχουν εγκριθεί από τον σύμβουλο μηχανικό και για τα οποία ο εθνικός διατάκτης έχει εκδώσει εντολή πληρωμής. Η ενάγουσα υποστηρίζει, επίσης, ότι, εν πάση περιπτώσει, οι αρνήσεις εγκρίσεως στην υπό κρίση περίπτωση δεν ήταν δικαιολογημένες.

47 Όσον αφορά, πρώτον, το κατά πόσον οι εκπρόσωποι είναι εξουσιοδοτημένοι να αρνούνται τη θεώρηση τιμολογίων, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι το άρθρο 108, παράγραφος 4, στοιχείο στ', της Δεύτερης Συμβάσεως της Λομέ ορίζει ότι «τα κράτη ΑΚΕ και η Κοινότητα έχουν από κοινού την ευθύνη για τη διασφάλιση της εκτελέσεως των σχεδίων και προγραμμάτων δράσεως, τα οποία χρηματοδοτεί η Κοινότητα, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που συμφωνήθηκαν και με τις διατάξεις της παρούσης συμβάσεως».

48 Προς τούτο, το άρθρο 123, παράγραφος 3, της Δεύτερης Συμβάσεως της Λομέ προβλέπει τα εξής:

«(α) Ο εκπρόσωπος, για λογαριασμό της Επιτροπής, [ελέγχει] την καλή τεχνική και οικονομική εκτέλεση των σχεδίων και προγραμμάτων δράσεως τα οποία χρηματοδοτούνται από τους πόρους του Ταμείου που διαχειρίζεται η Επιτροπή.

(β) Για τον σκοπό αυτό θεωρεί τις συμβάσεις, τα συμβατικά τεύχη και τους προϋπολογισμούς δαπάνης, καθώς και τις διαταγές πληρωμής που εκδίδει ο εθνικός διατάκτης.»

49 Ομοίως, το άρθρο 61 του δημοσιονομικού κανονισμού της 17ης Μαρτίου 1981, ο οποίος έχει εφαρμογή στο πέμπτο ΕΤΑ, προβλέπει ότι «ο εκπρόσωπος ελέγχει, κατά τη διάρκεια της εκτελέσεως των εργασιών, βάσει εγγράφων και επί τόπου, το σύμφωνο των επιτευγμάτων ή των παροχών με την περιγραφή τους, όπως εμφανίζεται στις συμβάσεις χρηματοδοτήσεως, στις συμβάσεις προμηθειών, στα συμβόλαια και τις εκτιμήσεις της δαπάνης».

50 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι από τις διατάξεις αυτές προκύπτει σαφώς ότι ο εκπρόσωπος της Επιτροπής δικαιούται, και μάλιστα υποχρεούται να αρνείται τη θεώρηση των τιμολογίων που του υποβάλλουν οι εργολήπτες οσάκις έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως.

51 Προκειμένου να κρίνει κατά πόσον η άρνηση του εκπροσώπου να θεωρήσει τα τιμολόγια ήταν στην υπό κρίση περίπτωση δικαιολογημένη, το Πρωτοδικείο πρέπει να γνωρίζει το αντικείμενο των συγκεκριμένων τιμολογίων. Από τα υπομνήματα της ενάγουσας φαίνεται να προκύπτει ότι οι αντιρρήσεις του εκπροσώπου σχετικά με τα αμφισβητούμενα τιμολόγια συνίσταντο είτε στο ότι τα τιμολόγια αυτά περιείχαν, όσον αφορά το τσιμέντο, τον χάλυβα και την ασφάλτο, αυξήσεις τιμών οι οποίες δεν δικαιολογήθηκαν με αναφορά στις τιμές της αγοράς, είτε στο ότι τα εν λόγω τιμολόγια αφορούσαν το υπόστρωμα των οδών προσπελάσεως, του οποίου η τιμή μονάδας αυξήθηκε από 4,5 ECU/m³ σε 14,3 ECU/m³. Για να διευκρινίσει το ζήτημα αυτό, το Πρωτοδικείο έθεσε γραπτό ερώτημα στην ενάγουσα, ζητώντας της να επιβεβαιώσει ότι πράγματι

ούτως είχαν τα πράγματα και, στην αντίθετη περίπτωση, να προσδιορίσει τα αμφισβητούμενα τιμολόγια, να προσκομίσει αντίγραφα και να αναφέρει το συγκεκριμένο αντικείμενό τους. Καίτοι από την απάντηση της ενάγουσας στο εν λόγω ερώτημα φαίνεται να προκύπτει ότι ορισμένα από τα τιμολόγια των οποίων τη θεώρηση αρνήθηκε ο εκπρόσωπος δεν αφορούν τα δύο ανωτέρω αντικείμενα, η ενάγουσα δεν παρέσχε στο Πρωτοδικείο κανένα λεπτομερέστερο στοιχείο.

52 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο μπορεί μόνο να εκτιμήσει το βάσιμο του αιτήματος της ενάγουσας στο μέτρο που αυτό στηρίζεται στη φερόμενη ως παράνομη άρνηση του εκπροσώπου να θεωρήσει τιμολόγια τα οποία είτε περιείχαν αυξήσεις τιμών για το τσιμέντο, την άσφαλτο και τον χάλυβα είτε περιείχαν αύξηση της τιμής μονάδας των υλικών του υποστρώματος των οδών προσπελάσεως.

53 Ο εκπρόσωπος αρνήθηκε τις αυξήσεις τιμών για το τσιμέντο, τον χάλυβα και την άσφαλτο διότι δεν συνοδεύονταν από στοιχεία αποδεικνύοντα ότι είχε σημειωθεί αύξηση της τιμής της αγοράς για τα εν λόγω υλικά στον τόπο καταγωγής τους ή ότι τα υλικά αυτά είχαν πράγματι χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή του έργου.

54 Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, από το άρθρο 79, παράγραφος 1, σημείο iii, των Ειδικών Όρων προκύπτει ότι στον εργολήπτη μπορεί να επιτραπεί να αυξήσει το κόστος των υλικών μόνον όταν έχει σημειωθεί αύξηση στην τιμή της αγοράς των συγκεκριμένων προϊόντων μεταξύ της ημερομηνίας της υποβολής της προσφοράς και της ημερομηνίας αγοράς των υλικών.

55 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι ο εκπρόσωπος είχε δικαίωμα να ζητήσει τις εν λόγω αποδείξεις και να αρνηθεί να θεωρήσει τα τιμολόγια έως ότου του παρασχεθούν οι αποδείξεις αυτές, καθόσον μάλιστα οι έρευνες τις οποίες ο ίδιος διεξήγαγε έτειναν στο συμπέρασμα ότι δεν είχε σημειωθεί αύξηση στην τιμή της αγοράς του συγκεκριμένου τύπου τσιμέντου κατά την κρίσιμη περίοδο.

- 56 Εφόσον η ενάγουσα δεν αποδεικνύει ότι, όταν της ζητήθηκε από τον εκπρόσωπο, όντως παρέσχε τις αποδείξεις αυτές, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί παρά να διαπιστώσει ότι η άρνηση του εκπροσώπου να θεωρήσει τα σχετικά τιμολόγια ήταν δικαιολογημένη.
- 57 Όσον αφορά το ζήτημα της αυξήσεως της τιμής μονάδας του υποστρώματος των οδών προσπελάσεως, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι δεν αμφισβητείται ότι η ενάγουσα, κατά την εκπόνηση της προσφοράς της, υποτίμησε σοβαρά τη δυνατότητα εξευρέσεως, κοντά στα εργοτάξια, ενός από τα απαιτούμενα συστατικά υλικά.
- 58 Συναφώς, το Πρωτοδικείο σημειώνει ότι η παράγραφος 2 του προοιμίου της συγγραφής υποχρεώσεων, όπως την αποδέχτηκε η ενάγουσα, προβλέπει σαφώς ότι «ο εργολήπτης θα επισκεφθεί την τοποθεσία του έργου προκειμένου να ενημερωθεί προσεκτικά και πλήρως σχετικά με τις τοπικές συνθήκες όσον αφορά την εκτέλεση των εργασιών και να εξακριβώσει τη διαθεσιμότητα του ύδατος και των δυναμένων να εξευρεθούν επί τόπου υλικών και θα διαμορφώσει τις τιμές του κατά τρόπον ώστε να καλύπτει οποιοδήποτε απρόοπτο». Το Πρωτοδικείο παρατηρεί, εξάλλου, ότι η ενάγουσα αναγνωρίζει, στη σελίδα 5 του υπομνήματος απαντήσεως, ότι δεν διεξήγαγε επισταμένη έρευνα προτού υποβάλει την προσφορά της.
- 59 Η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι, λόγω της πλημμύρας κατά την κρίσιμη περίοδο, κανείς από τους διαγωνισθέντες δεν ήταν σε θέση να διενεργήσει τις απαραίτητες έρευνες κοντά στην τοποθεσία των εργοταξίων και ότι θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η δυσκολία η οποία συνίσταται στο ότι ήταν υποχρεωμένη να αναφέρει τιμές για τη μεταφορά των υλικών του υποστρώματος σε αποστάσεις άνω των 5 χιλιομέτρων.
- 60 Ωστόσο, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι από τη συγγραφή υποχρεώσεων προκύπτει σαφώς ότι η ενάγουσα προσέφερε σταθερή τιμή μονάδας για το υπόστρωμα των οδών προσπελάσεως και ότι αυτή η τιμή μονάδας μπορεί να έπαιξε σημαντικό ρόλο στη σύγκριση των προσφορών.

61 Επίσης, από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισαν τόσο η Επιτροπή όσο και η ίδια η ενάγουσα προκύπτει ότι το πρόσθετο κόστος του σχεδίου που συνεπαγόταν η αύξηση της τιμής μονάδας αναλήφθηκε χωρίς να ληφθεί προηγουμένως έγκριση από την αρμόδια εθνική αρχή, ήτοι τον εθνικό διατάκτη.

62 Υπό τις συνθήκες αυτές, και λαμβανομένου υπόψη του ότι η προσφερθείσα τιμή μονάδας ήταν στην πραγματικότητα χαμηλότερη από το ένα τρίτο της τελικώς χρεωθείσας τιμής μονάδας, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι ο εκπρόσωπος είχε το δικαίωμα να αρνηθεί τη θεώρηση των σχετικών τιμολογίων.

63 Καταλήγοντας στο συμπέρασμα αυτό, το Πρωτοδικείο απορρίπτει συγχρόνως και το επιχείρημα της ενάγουσας ότι η Επιτροπή ευθυνόταν για τις πράξεις της Consulint, η οποία, κατά την ενάγουσα, δεν της παρέσχε άλλη επιλογή από το να χρησιμοποιήσει τα πλέον δαπανηρά συστατικά υλικά. Όπως σαφώς προκύπτει από τη δικογραφία, στην Consulint ανατέθηκε η επίβλεψη της εκτελέσεως των εργασιών σύμφωνα με σύμβαση που είχε συναφθεί με την Κυβέρνηση της Σομαλίας, σε καμία δε περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η εταιρία αυτή ενήργησε ως εκπρόσωπος της Επιτροπής.

64 Για τους λόγους αυτούς, το Πρωτοδικείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο εκπρόσωπος, αρνούμενος τη θεώρηση των επιδίκων τιμολογίων, δεν ενήργησε καθ' υπέρβασιν των εξουσιών του.

Το δεύτερο πταίσμα: παράβαση καθήκοντος

65 Όπως προκύπτει σαφώς από τις προπαρατεθείσες διατάξεις της Δεύτερης Συμβάσεως της Λομέ και του δημοσιονομικού κανονισμού, ο εκπρόσωπος είχε καθήκον να αρνηθεί τη θεώρηση των επιδίκων τιμολογίων εφόσον είχε λόγο να πιστεύει ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως.

- 66 Το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να δεχθεί το επιχείρημα της ενάγουσας ότι η απόφαση του κύριου διατάκτη περί χορηγήσεως πρόσθετης χρηματοδοτήσεως για το σχέδιο είχε ως αποτέλεσμα να απαλλάξει τον εκπρόσωπο από το καθήκον αυτό και να του επιβάλει καθήκον θεωρήσεως των τιμολογίων. Για να έχει μια τέτοια απόφαση αυτό το αποτέλεσμα θα έπρεπε να διατάσσει ρητώς τον εκπρόσωπο να θεωρεί τα τιμολόγια παρά τις επιφυλάξεις του. Στην προκειμένη περίπτωση δεν δόθηκε καμία τέτοια εντολή.
- 67 Όσον αφορά το επιχείρημα της ενάγουσας ότι οι εργολήπτες που αναλαμβάνουν την εκτέλεση έργου στο πλαίσιο συμβάσεως χρηματοδοτούμενης από το ΕΤΑ δικαιούνται να απαιτήσουν από την Επιτροπή την καταβολή των ποσών που τους οφείλει το κράτος ΑΚΕ, το Πρωτοδικείο σημειώνει ότι η ενάγουσα δεν έχει ακόμα αποδείξει, ενώπιον αρμοδίου δικαστηρίου, ότι υφίστανται όντως χρέη της Κυβερνήσεως της Σομαλίας προς την ενάγουσα.
- 68 Εν πάση περιπτώσει, ακόμα και αν αποδεικνυόταν ότι η ενάγουσα έχει συμβατικό δικαίωμα να απαιτήσει από την Κυβέρνηση της Σομαλίας την εξόφληση των αμφισβητούμενων τιμολογίων, αυτό δεν θα συνεπαγόταν αναγκαστικά ότι τα ποσά αυτά μπορούν να απαιτηθούν από τους πόρους του ΕΤΑ, δεδομένου ότι οι πόροι αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για δαπάνες που δικαιολογούνται βάσει της εφαρμοστέων νομοθετικών και συμβατικών διατάξεων.
- 69 Για τους λόγους αυτούς, το Πρωτοδικείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο εκπρόσωπος, αρνούμενος τη θεώρηση των τιμολογίων, δεν διέπραξε παράβαση καθήκοντος.

Το τρίτο πταίσμα: παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

- 70 Η ενάγουσα θεωρεί ότι, ενόψει της συμπεριφοράς της Επιτροπής, μπορούσε δικαιολογημένα να προσδοκά ότι ο εκπρόσωπος θα θεωρούσε τα αμφισβητούμενα τιμολόγια.
- 71 Προς στήριξη αυτού του ισχυρισμού, η ενάγουσα πρέπει να αποδείξει ότι, λόγω ορισμένης πράξεως ή παραλείψεως της Επιτροπής ή του εκπροσώπου της, ωθήθηκε να πραγματοποιήσει ορισμένη δαπάνη και ότι είχε λόγο να πιστεύει ότι η δαπάνη αυτή θα καλυπτόταν από τους πόρους του ΕΤΑ.
- 72 Οι πράξεις ή παραλείψεις οι οποίες κατά τον ισχυρισμό της ενάγουσας της δημιούργησαν δικαιολογημένη προσδοκία έχουν σχέση με την απόφαση της Επιτροπής να χορηγήσει πρόσθετη χρηματοδότηση και με τη συμπεριφορά του εκπροσώπου, ο οποίος τροποποίησε την Προσθήκη αριθ. 1 και κατόπιν αρνήθηκε να τη θεωρήσει.
- 73 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι τα αμφισβητούμενα τιμολόγια είναι, στη μεγάλη πλειονότητά τους, προγενέστερα τόσο της αποφάσεως της Επιτροπής περί χορηγήσεως πρόσθετης χρηματοδοτήσεως (η οποία κοινοποιήθηκε στον εκπρόσωπο στις 18 Δεκεμβρίου 1989 και στην ενάγουσα στις 27 Δεκεμβρίου 1989) όσο και της αποστολής του εγγράφου του εκπροσώπου με το οποίο ο τελευταίος πρότεινε την τροποποίηση της Προσθήκης αριθ. 1 (και το οποίο εστάλη στις 6 Φεβρουαρίου 1990). Συνεπώς, οι δαπάνες που αφορούν αυτά τα τιμολόγια δεν μπορούσαν να έχουν πραγματοποιηθεί βάσει της δικαιολογημένης προσδοκίας την οποία ενδεχομένως δημιούργησαν τα ανωτέρω γεγονότα.
- 74 Πράγματι, από τη δικογραφία προκύπτει ότι μόνο τρία τιμολόγια εκδόθηκαν μετά τη λήψη της αποφάσεως περί χορηγήσεως πρόσθετης χρηματοδοτήσεως. Όσον αφορά το πρώτο από τα τιμολόγια αυτά, και συγκεκριμένα αυτό που

εκδόθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1989, η ενάγουσα δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο το οποίο να αποδεικνύει ότι το τιμολόγιο αυτό έχει σχέση με δαπάνη η οποία πραγματοποιήθηκε αφού η ενάγουσα πληροφορήθηκε για τη λήψη της αποφάσεως περί χορηγήσεως πρόσθετης χρηματοδοτήσεως. Όσον αφορά τα δύο τιμολόγια που εκδόθηκαν τον Μάιο του 1990, η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι αφορούν δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν πριν από την 1η Μαρτίου 1990, ημερομηνία κατά την οποία ο εκπρόσωπος κατέστησε απολύτως σαφές ότι δεν πρόκειται να θεωρήσει τιμολόγια περιλαμβάνοντα αύξηση της τιμής μονάδας για τα υλικά του υποστρώματος ή αναθεωρήσεις τιμών για υλικά οι οποίες δεν δικαιολογούνταν με αναφορά στις τιμές της αγοράς.

- 75 Για τους λόγους αυτούς, ο ισχυρισμός της ενάγουσας που συνίσταται στην παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι απορριπτέος.

Το τέταρτο παταίσμα: πλημμελής οργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής

- 76 Όπως ορθώς ανέφερε η Επιτροπή, ο τέταρτος ισχυρισμός της ενάγουσας προϋποθέτει την ύπαρξη καθήκοντος της Επιτροπής να θεωρήσει τα τιμολόγια. Εφόσον το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι δεν υπήρχε τέτοιο καθήκον, ο τέταρτος ισχυρισμός πρέπει να απορριφθεί.

- 77 Εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, όταν ο ενάγων ζητεί αποζημίωση προς αποκατάσταση της ζημίας την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη από πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών του εναγομένου οργάνου, οφείλει τουλάχιστον να επικαλεστεί κάποια δυσλειτουργία της διοικήσεως η οποία να προξένησε την εν λόγω ζημία. Στην υπό κρίση υπόθεση, η ενάγουσα δεν προέβαλε κανένα ισχυρισμό ή επιχείρημα που να επιτρέπουν στο Πρωτοδικείο να συναγάγει ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής δεν λειτούργησαν προσηκόντως.

78 Δεδομένου ότι η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι η άρνηση θεωρήσεως των επιδίκων τιμολογίων ήταν παράνομη, η πρώτη αιτίασή της πρέπει να απορριφθεί.

Δεύτερη αιτίαση: μη καταβολή, εκ μέρους της Επιτροπής, αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας της συμβάσεως

Τα επιχειρήματα των διαδίκων

79 Η ενάγουσα αναφέρει ότι, με έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1991, ο γενικός διευθυντής της ΓΔ VIII, υπό την ιδιότητά του ως κύριου διατάκτη του ΕΤΑ, την πληροφόρησε ότι είχε αναλάβει προσωρινώς τα καθήκοντα του εθνικού διατάκτη και ότι είχε αποφασίσει να καταγγείλει τη σύμβαση έργου από 1ης Μαρτίου 1991, δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων. Η ενάγουσα αναφέρει επίσης ότι το έγγραφο του κύριου διατάκτη καταλήγει ζητώντας από την ενάγουσα να υποβάλει τις απαιτήσεις της στην Επιτροπή. Παρά την πρόσκληση αυτή, και παρά το γεγονός ότι η ενάγουσα εκπόνησε πλήρη κατάλογο των ζημιών και των δαπανών που προκλήθηκαν άμεσα από τη ματαίωση των εργασιών, τον οποίο υπέβαλε στην εναγομένη στις 7 Φεβρουαρίου 1992, η Επιτροπή αρνήθηκε να προβεί σε οποιαδήποτε καταβολή.

80 Η ενάγουσα θεωρεί ότι η άρνηση της Επιτροπής να καταβάλει αποζημίωση προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη από την καταγγελία της συμβάσεως πρέπει να θεωρηθεί ως πταίσμα της Επιτροπής, δεδομένου ότι συνιστά μη εκπλήρωση παροχής, οφείλεται σε πλημμελή οργάνωση των διοικητικών υπηρεσιών της Επιτροπής και αποτελεί παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

81 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, καταγγέλλοντας τη σύμβαση, απλώς ενήργησε εντός των ορίων του άρθρου 60 του δημοσιονομικού κανονισμού, ο οποίος

αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Χρηματοδοτικής Συμφωνίας δυνάμει του άρθρου 7 της συμφωνίας αυτής. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι εξουσίες της κατά το άρθρο 60 αφορούν μόνο τις υποχρεώσεις και ευθύνες που υπέχει δυνάμει της Χρηματοδοτικής Συμφωνίας και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ευθύνεται για αιτιάσεις που πηγάζουν από τη συμβατική σχέση μεταξύ της Κυβερνήσεως της Σομαλίας και της ενάγουσας.

- 82 Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι, καίτοι δεν το ανέφερε ρητώς με το έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1991, ήταν διατεθειμένη να ικανοποιήσει απαιτήσεις μόνον στο μέτρο που αυτές ήταν δικαιολογημένες και καλύπτονταν από υφιστάμενες συμβατικές υποχρεώσεις (ήτοι μέχρι του ποσού των 5 εκατομμυρίων ECU). Ωστόσο, η ενάγουσα υπέβαλε ένα συγκεντρωτικό λογαριασμό του οποίου το ποσό υπερέβαινε κατά πολύ τους εναπομένοντες διαθέσιμους πόρους και ο οποίος περιείχε απαιτήσεις τις οποίες αμφισβητούσαν οι αρχές της Σομαλίας. Υπό τις συνθήκες αυτές, και δεδομένου ότι ο υλικός έλεγχος των εργασιών ήταν αδύνατος, η Επιτροπή αποφάσισε να αναμείνει τον σχηματισμό μιας νέας σταθερής κυβερνήσεως στη Σομαλία προτού λάβει τελική απόφαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 83 Στο πλαίσιο της δεύτερης αιτιάσεώς της, η ενάγουσα ζητεί την αποζημίωση την οποία θεωρεί ότι δικαιούται κατόπιν της αποστολής του εγγράφου της 1ης Μαρτίου 1991 που της απηύθυνε ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Αναπτύξεως της Επιτροπής, υπό την ιδιότητά του ως κύριου διατάκτη. Το έγγραφο αυτό έχει ως εξής:

«Λόγω της συνεχιζόμενης αναταραχής στη Σομαλία και της αδυναμίας του εθνικού διατάκτη να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, ανέλαβα προσωρινώς, ως κύριος διατάκτης, βάσει του άρθρου 60 του δημοσιονομικού κανονισμού που διέπει τις χρηματοδοτούμενες από το ΕΤΑ συμβάσεις, την εκτέλεση των καθηκόντων του εθνικού διατάκτη.

Καθώς δεν προβλέπεται στο ορατό μέλλον να υπάρξουν στη Σομαλία οι κατάλληλες συνθήκες για τη συνέχιση της εκτελέσεως της συμβάσεως, βρίσκομαι στη δυσάρεστη θέση να σας ανακοινώσω ότι η σύμβασή σας καταγγέλλεται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων των Συμβάσεων Έργου. Η σύμβασή σας λήγει από 1ης Μαρτίου 1991.

Όσον αφορά τις αξιώσεις σας από τις παρασχεθείσες έως τις 28 Φεβρουαρίου συμβουλευτικές υπηρεσίες, παρακαλώ να υποβάλετε σχετική αίτηση στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Διεύθυνση Αναπτύξεως (...).»

84 Κατά την προφορική διαδικασία, ο δικηγόρος της Επιτροπής αναγνώρισε ότι η αναφορά, στο έγγραφο αυτό, σε «συμβουλευτικές υπηρεσίες» ήταν εσφαλμένη. Το έγγραφο, προφανώς, είχε συνταχθεί βάσει τυποποιημένου υποδείγματος. Και οι δύο διάδικοι ενήργησαν εκλαμβάνοντας το έγγραφο ως αναφερόμενο στις συμβατικές παροχές.

35 Από τα δικόγραφα που κατέθεσε η ενάγουσα καθίσταται σαφές ότι η δεύτερη αιτιάσή της μπορεί να χωριστεί σε δύο διαφορετικές επί μέρους αιτιάσεις. Η πρώτη επί μέρους αιτίαση αφορά αξιώσεις εκ της συμβάσεως έργου οι οποίες γεννήθηκαν πριν από τη λύση της συμβάσεως την 1η Μαρτίου 1991. Τα σχετικά ποσά αναφέρονται στο τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού που υποβλήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992 (παράρτημα 43 της αγωγής) και αφορούν έξοδα που προξενήθηκαν από τη διακοπή της εκτελέσεως και την παράταση της συμβάσεως. Με τη δεύτερη επί μέρους αιτίαση, η ενάγουσα ζητεί αποζημίωση για τις ζημιές που υπέστη εξ αιτίας της καταγγελίας της συμβάσεως την 1η Μαρτίου 1991. Τα σχετικά ποσά αναφέρονται στο τμήμα 3 του προαναφερθέντος συγκεντρωτικού λογαριασμού και αφορούν κυρίως, αλλ' όχι αποκλειστικά, την καταστροφή και κλοπή εγκαταστάσεων και εξοπλισμού και τον επαναπατρισμό του προσωπικού.

86 Για την εκτίμηση αυτών των αιτιάσεων πρέπει, και στο σημείο αυτό, να τονιστεί ότι σκοπός της παρούσας δίκης είναι να καθοριστεί αν η Επιτροπή υπέπεσε σε πταίσμα το οποίο προξένησε ζημία στην ενάγουσα και ότι δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να καθορίσει τα συμβατικά δικαιώματα που ενδεχομένως μπορεί η ενάγουσα να επικαλεστεί κατά της Κυβερνήσεως της Σομαλίας και τα οποία αρύεται από τη σύμβαση έργου.

87 Συνεπώς, το Πρωτοδικείο, εξετάζοντας τη δεύτερη αιτίαση, θα καθορίσει, σε πρώτη φάση, κατά πόσον η Επιτροπή ενήργησε παρανόμως αρνούμενη να ικανοποιήσει τις αξιώσεις που περιέχονται στα τμήματα 2 και 3 του συγκεντρωτικού λογαριασμού.

88 Όσον αφορά καθεμία από τις δύο επιμέρους αιτιάσεις, η ενάγουσα προβάλλει τα ίδια επιχειρήματα προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι η Επιτροπή ενήργησε παρανόμως. Τα επιχειρήματα αυτά είναι, πρώτον, ότι η Επιτροπή υπείχε υποχρέωση να ικανοποιήσει τις αξιώσεις αυτές, δεύτερον, ότι η άρνηση της Επιτροπής να ικανοποιήσει τις αξιώσεις συνιστούσε προσβολή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της ενάγουσας καθώς και παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου και, τρίτον, ότι η άρνηση της Επιτροπής να ικανοποιήσει τις αξιώσεις αυτές οφείλεται σε πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής.

α. πρώτη επί μέρους αιτίαση: ποσά οφειλόμενα λόγω της παρατάσεως και της διακοπής εκτελέσεως της συμβάσεως

89 Το πρώτο ζήτημα που πρέπει να εξετάσει το Πρωτοδικείο είναι κατά πόσον η Επιτροπή είχε υποχρέωση να ικανοποιήσει τις αξιώσεις που περιλαμβάνονταν στο τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού, σχετικά με δαπάνες που προξενήθηκαν πριν από την καταγγελία της συμβάσεως.

- 90 Συναφώς, το Πρωτοδικείο παρατηρεί, καταρχάς, ότι η ενάγουσα δεν ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή υπέχει ευθύνη για τη διακοπή ή τις καθυστερήσεις που προξένησαν τις δαπάνες που αναζητούνται με το τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού. Εξάλλου, δεν προσκομίστηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει το Πρωτοδικείο στο συμπέρασμα αυτό.
- 91 Δεύτερον, είναι σαφές ότι, εφόσον η Επιτροπή δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση έργου, δεν μπορεί να υπέχει υποχρέωση εκ της συμβάσεως να ικανοποιήσει την εν λόγω αξίωση. Αν η ενάγουσα θεωρεί ότι δικαιούται εκ της συμβάσεως να αναζητήσει τα ποσά που αναφέρονται στο τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού, αυτό αποτελεί ζήτημα το οποίο πρέπει να διευθετηθεί με διαιτησία, σύμφωνα με το άρθρο 132 και το Παράρτημα XIII της Δεύτερης Συμβάσεως της Λομέ.
- 92 Τέλος, το Πρωτοδικείο δεν θεωρεί ότι μπορούσε να γεννηθεί υποχρέωση ικανοποιήσεως της αξιώσεως από την απόφαση του κύριου διατάκτη να επικαλεστεί το άρθρο 60 του δημοσιονομικού κανονισμού του πέμπτου ΕΤΑ. Η διάταξη αυτή, η οποία αποτελεί τη νομική βάση της εκ μέρους του κύριου διατάκτη προσκλήσεως για τη διατύπωση των σχετικών αξιώσεων, επιτρέπει στην Επιτροπή, μεταξύ άλλων, να πραγματοποιεί πληρωμές προς τους εργολήπτες χωρίς να υφίσταται εντολή πληρωμής εκδοθείσα από τον εθνικό διατάκτη. Αυτό αποτελεί εξαιρετικό μέτρο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην προκειμένη περίπτωση διότι ο εθνικός διατάκτης δεν ήταν σε θέση να εκπληρώσει τα καθήκοντά του κατόπιν της εκρήξεως του εμφυλλίου πολέμου.
- 93 Από το γράμμα της διατάξεως αυτής είναι σαφές (βλ. ανωτέρω παράγραφο 24) ότι το άρθρο 60 επιτρέπει αλλά δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να προβεί σε πληρωμές προς τους εργολήπτες όταν έχουν σημειωθεί, σε εθνικό επίπεδο, καθυστερήσεις στην εκκαθάριση ή την έκδοση της εντολής πληρωμής.
- 94 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η Επιτροπή δεν υπείχε υποχρέωση να ικανοποιήσει την αξίωση που αναφέρεται στο τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού.

- 95 Το δεύτερο ζήτημα που πρέπει να καθοριστεί είναι κατά πόσον, όπως διατείνεται η ενάγουσα, η άρνηση της Επιτροπής να ικανοποιήσει την αξίωση της ενάγουσας σχετικά με εργασίες πραγματοποιηθείσες πριν από τη λύση της συμβάσεως αποτελεί παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 96 Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, η ενάγουσα έπρεπε να αποδείξει ότι, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο πραγματοποίησε τις δαπάνες που αφορά η αξίωση, είχε βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι η Επιτροπή θα απέδιδε τα σχετικά ποσά. Ωστόσο, στην υπό κρίση περίπτωση, η ενάγουσα στηρίζει την αξίωσή της στον ισχυρισμό ότι υπόσχεση πληρωμής περιεχόταν σε έγγραφο που απεστάλη μετά την πραγματοποίηση των εν λόγω δαπανών, για τον λόγο δε αυτόν και μόνο το αίτημα αυτό πρέπει να απορριφθεί.
- 97 Εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, ενόψει της θέσεως την οποία είχε λάβει ο εκπρόσωπος ήδη από την 1η Μαρτίου 1990, η ενάγουσα γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η Επιτροπή θα κάλυπτε μόνο τις απαιτήσεις που θεωρούσε δικαιολογημένες ενόψει των ισχυουσών νομοθετικών και συμβατικών διατάξεων και ότι πιθανώς θα είχε αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον οι δαπάνες που προκλήθηκαν εξ αιτίας της παρατάσεως ή της διακοπής της συμβάσεως μπορούσαν να καλυφθούν από τους πόρους του ΕΤΑ.
- 98 Συνεπώς, δεν υφίσταται προσβολή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της ενάγουσας ή παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.
- 99 Τέλος, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι η άρνηση αποζημιώσεώς της οφείλεται σε πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής και συνιστά, συνεπώς, παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως.

100 Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, ο ισχυρισμός αυτός προϋποθέτει την ύπαρξη υποχρέωσης της Επιτροπής να ικανοποιήσει τη σχετική αξίωση. Εφόσον το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται τέτοια υποχρέωση, ο ισχυρισμός αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

101 Εν πάση περιπτώσει, όπως το Πρωτοδικείο ανέφερε κατά την εκτίμηση της πρώτης αιτιάσεως, όταν ο ενάγων που ζητεί αποζημίωση βάσει των άρθρων 178 και 215 της Συνθήκης στηρίζει το αίτημά του στον ισχυρισμό ότι το όργανο δεν οργάνωσε προσηκόντως τις υπηρεσίες του, οφείλει τουλάχιστον να αναφέρει ορισμένα συγκεκριμένα φαινόμενα δυσλειτουργίας των διοικητικών υπηρεσιών του εναγομένου οργάνου. Στην υπό κρίση περίπτωση, η ενάγουσα δεν ανέφερε καμία συγκεκριμένη δυσλειτουργία της διοικήσεως.

102 Το Πρωτοδικείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν ενήργησε παρανόμως αρνούμενη να ικανοποιήσει τις αξιώσεις που αναφέρονται στο τμήμα 2 του συγκεντρωτικού λογαριασμού και οι οποίες αφορούν δαπάνες που προκλήθηκαν λόγω της παρατάσεως ή της διακοπής της συμβάσεως.

103 Το Πρωτοδικείο θα εξετάσει, τώρα, κατά πόσον η Επιτροπή ενήργησε παρανόμως αρνούμενη να αποζημιώσει την ενάγουσα για τις ζημιές που υπέστη από την καταγγελία της συμβάσεως έργου.

β. δεύτερη επί μέρους αιτίαση — ζημιές προκληθείσες από την καταγγελία της συμβάσεως

104 Το πρώτο ζήτημα που πρέπει να καθοριστεί είναι κατά πόσον η απόφαση του κύριου διατάκτη να καταγγείλει τη σύμβαση βάσει του άρθρου 93, παρά-

γραφος 1, των Γενικών Όρων γέννησε υποχρέωση της Επιτροπής να αποζημιώσει την ενάγουσα για τις ζημιές που της προκάλεσε η καταγγελία της συμβάσεως.

105 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι το άρθρο 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων επιδιώκει δύο διαφορετικούς σκοπούς. Πρώτον, μπορεί να θεωρηθεί ότι προσφέρει νομική βάση για την εκ μέρους του κράτους ΑΚΕ καταγγελία των χρηματοδοτούμενων από το ΕΤΑ συμβάσεων πριν από την αποπεράτωση των εργασιών. Δεύτερον, προβλέπει επίσης ότι η καταγγελία αυτή συνεπάγεται δικαίωμα αποζημίωσης του εργολήπτη για τη ζημία που υφίσταται, εφόσον η καταγγελία δεν οφείλεται σε υπαιτιότητά του.

106 Δεδομένου ότι οι χρηματοδοτούμενες από το ΕΤΑ συμβάσεις είναι εθνικές συμβάσεις, το άρθρο 93, παράγραφος 1, θεωρεί ότι μπορούν να καταγγελθούν από το κράτος ΑΚΕ και όχι από την Επιτροπή. Ωστόσο, στην υπό κρίση περίπτωση, τη σύμβαση δεν κατήγγειλε το κράτος ΑΚΕ αλλά ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Αναπτύξεως της Επιτροπής, ενεργώντας υπό την ιδιότητα του κύριου διατάκτη. Ο ανωτέρω έλαβε αυτήν την πρωτοβουλία επειδή ήταν πεπεισμένος ότι, εξ αιτίας του εμφυλίου πολέμου, ο εθνικός διατάκτης δεν ήταν πλέον σε θέση να ασκήσει τις εξουσίες του. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Σομαλία εξερράγη τον Δεκέμβριο του 1990 και η Κυβέρνηση της Σομαλίας ανειδέχθη λίγο αργότερα, ούτως ώστε τον Μάρτιο του 1991 δεν υπήρχε κυβέρνηση ικανή να διατηρήσει τον νόμο και την τάξη, ούτε υπουργός ο οποίος να μπορεί να ασκήσει τις εξουσίες του εθνικού διατάκτη.

107 Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, το γεγονός ότι ο κύριος διατάκτης χρησιμοποίησε το άρθρο 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων ως νομική βάση προκειμένου να καταγγείλει τη σύμβαση υπ' αυτές τις συνθήκες δεν συνεπάγεται ευθύνη της Επιτροπής να καταβάλει την αποζημίωση την οποία η ενάγουσα ενδεχομένως δικαιούται δυνάμει της διατάξεως αυτής. Εν πάση περιπτώσει, δεν αποδείχθηκε ότι οι ζημιές τις οποίες ισχυρίζεται ότι υπέστη η ενάγουσα οφείλονταν στην εκ μέρους του κύριου διατάκτη καταγγελία της συμβάσεως.

- 108 Καμία από τις ζημιές που ισχυρίζεται ότι υπέστη η ενάγουσα με αυτή την επί μέρους αίτηση, όπως αυτές είναι διατυπωμένες — απώλεια ή κλοπή εγκαταστάσεων ή εξοπλισμού· κόστος των καθελκυστικών και ανυψωτικών μηχανημάτων που ήταν απαραίτητα για τις προκαταρκτικές εργασίες· δαπάνες για την κάλυψη των αναγκών των μηχανικών, συμπεριλαμβανομένων των οικημάτων και του εξοπλισμού γραφείων· επαναπατρισμός όλου του εκπατρισθέντος προσωπικού· επαγγελματικές αμοιβές για την προβολή απαιτήσεων εκ της αναστολής, ακυρώσεως, διακοπής ή παρατάσεως της εκτελέσεως της συμβάσεως· κόστος του εξοπλισμού των κεντρικών γραφείων· κόστος των αποθηκευμένων στο εργοτάξιο υλικών ασφαλτοστρώσεως· αξία των εργασιών που είχαν πραγματοποιηθεί έως την ημερομηνία λύσεως της συμβάσεως — δεν φαίνεται να προκλήθηκε από την καταγγελία της συμβάσεως. Η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι εξακολούθησε να βρίσκεται στον τόπο του έργου κατά την ημερομηνία λύσεως της συμβάσεως.
- 109 Για τους λόγους αυτούς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η άρνηση της Επιτροπής να αποζημιώσει την ενάγουσα για τις ζημιές που υπέστη από την καταγγελία της συμβάσεως δεν συνιστά παράβαση υποχρεώσεως την οποία υπείχε η Επιτροπή.
- 110 Το δεύτερο ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι κατά πόσον το έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1991 δημιούργησε δικαιολογημένη προσδοκία στην ενάγουσα ότι η Επιτροπή θα καταβάλει οποιαδήποτε αποζημίωση την οποία η ενάγουσα ενδεχομένως edικαιούτο βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων.
- 111 Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, αναφερόμενη, με τη δεύτερη παράγραφο του εγγράφου της 1ης Μαρτίου 1991, στο άρθρο 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων, ανέλαβε τη δέσμευση να την αποζημιώσει σύμφωνα με τη διάταξη αυτή.
- 112 Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, από την ανάγνωση του κειμένου του εγγράφου της 1ης Μαρτίου 1991 προκύπτει σαφώς ότι δεν μπορούσε να δημιουργήσει στην ενάγουσα δικαιολογημένη προσδοκία ότι η Επιτροπή θα την αποζημιώνει για τις ζημιές που θα προκαλούνταν από την καταγγελία της συμβάσεως. Η τελευταία παράγραφος του εγγράφου αυτού, καίτοι ρητώς καλεί την ενάγουσα να διατυπώσει τις αξιώσεις της σχετικά με τις εργασίες που

είχαν πραγματοποιηθεί έως την προηγούμενη της λύσεως της συμβάσεως, ουδόλως αναφέρεται σε απαιτήσεις εκ της λύσεως της συμβάσεως. Το άρθρο 93, παράγραφος 1, των Γενικών Όρων όντως μνημονεύεται στη δεύτερη παράγραφο του εγγράφου, η μνεία όμως αυτή οφείλεται στο ότι η διάταξη αυτή αποτελεί τη νομική βάση για την καταγγελία των χρηματοδοτούμενων από το ΕΤΑ συμβάσεων. Το γεγονός απλώς και μόνο ότι η διάταξη αυτή μνημονεύθηκε στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί να εκληφθεί ως ανάληψη, εκ μέρους της Επιτροπής, της δεσμεύσεως να καταβάλει αποζημίωση.

- 113 Συνεπώς, δεν υφίσταται προσβολή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της ενάγουσας ή παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.
- 114 Το τελευταίο ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι κατά πόσον, όπως διατείνεται η ενάγουσα, η άρνηση καταβολής αποζημιώσεως οφείλεται σε πλημμελή οργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής και συνιστά, ως εκ τούτου, παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως.
- 115 Ο ισχυρισμός αυτός είναι επίσης απορριπτός, καθόσον η ενάγουσα ούτε απέδειξε ότι η Επιτροπή υπείχε υποχρέωση να την αποζημιώσει ούτε ανέφερε, με τα υπομνήματά της, καμία συγκεκριμένη δυσλειτουργία των διοικητικών υπηρεσιών της εναγομένης.
- 116 Επομένως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πταίσμα αρνούμενη να ικανοποιήσει την αξίωση που αναφέρεται στο τμήμα 3 του συγκεντρωτικού λογαριασμού και αφορά τις ζημιές που προκλήθηκαν από την καταγγελία της συμβάσεως.
- 117 Εφόσον η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε κάποιο πταίσμα αρνούμενη να ικανοποιήσει τις αξιώσεις της, η δεύτερη αιτίαση πρέπει επίσης να απορριφθεί.

- 118 Εν πάση περιπτώσει, όσον αφορά τις ζημίες τις οποίες η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι υπέστη, πρέπει να τονιστεί ότι η ενάγουσα φέρει το βάρος της αποδείξεως του ότι, όχι μόνον η Επιτροπή υπέπεσε σε πταίσμα, αλλά και ότι η προβαλλόμενη ζημία της ενάγουσας οφείλεται στο πταίσμα αυτό και όχι στον εμφύλιο πόλεμο, σε κλοπή ή σε άλλη άσχετη αιτία. Η ενάγουσα ούτε ισχυρίστηκε ούτε απέδειξε τα ανωτέρω.
- 119 Εφόσον αμφότερες οι αιτιάσεις της ενάγουσας δεν έγιναν δεκτές, η αγωγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 120 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η ενάγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το αίτημα της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1. Απορρίπτει την αγωγή.

2. Καταδικάζει την ενάγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Καλογερόπουλος

Barrington

Lenaerts

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Νοεμβρίου 1994.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

A. Καλογερόπουλος